

แม้ด้านหนึ่ง บุหรี่จะเป็นสินค้าที่มีความเหมาะสมด้านประสิทธิภาพในการเก็บภาษี เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้ที่มีเสถียรภาพของรัฐบาล เพราะความยืดหยุ่นของความต้องการบริโภคบุหรี่ต่อราคา (Price elasticity of demand) มีค่าต่ำและราคามูลค่าที่เพิ่มขึ้นช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขของรัฐบาลในอนาคต แต่อีกด้านหนึ่ง การเก็บภาษีบุหรี่ในอัตราสูงสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านสวัสดิการที่ไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มผู้สูบบุหรี่ที่มีความแตกต่างด้านรายได้ การศึกษาภาระภาษีบุหรี่จะเป็นการตอบคำถามในเชิงประจักษ์ว่า ผู้สูบบุหรี่ที่มีความแตกต่างด้านรายได้แต่ละกลุ่มได้รับผลกระทบต่อด้านสวัสดิการจากการขึ้นภาษีบุหรี่แตกต่างกันอย่างไร

จุดมุ่งหมายและวิธีการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ ศึกษาปัญหาลักษณะถดถอยของภาระภาษีบุหรี่ ในบริบทของประชากรผู้สูบบุหรี่ในเชิงประจักษ์ โดยศึกษาสภาพและการเปลี่ยนแปลงของภาระภาษีบุหรี่ของประชากรไทย จากกรอบแนวคิดการอธิบายพฤติกรรมของผู้สูบบุหรี่ที่เรียกว่า ความไม่คงเส้นคงวาของการวางแผนข้ามเวลา ประกอบกับ ข้อมูลตัวขวางจากโครงการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุราของประชากร พ.ศ. 2550 ซึ่งทำการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุราของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป มีครัวเรือนตกเป็นตัวอย่าง 80,000 ครัวเรือน ขณะที่จำนวนตัวอย่างในการสำรวจทั้งสิ้น 217,154 ตัวอย่าง (1 ครัวเรือนเก็บประมาณ 3 ตัวอย่าง)

ในการศึกษาคั้งนี้มุ่งตอบคำถามหลัก 2 ข้อ ได้แก่

หนึ่ง สภาพภาระภาษีบุหรี่ของประชากรไทยในปี พ.ศ. 2550 มีลักษณะอย่างไร

สอง ภาระภาษีบุหรื่อดังกล่าว มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ภายใต้ข้อสมมติของการปรับขึ้นภาษีบุหรี่แบบต่างๆ

ข้อค้นพบสำคัญ

ภาษีบุหรี่ในประเทศไทยสามารถมีลักษณะก้าวหน้า โดยเมื่อมีการเพิ่มภาษีบุหรี่ ผู้สูบบุหรี่ที่มีรายได้ต่ำจะได้รับประโยชน์จากการเพิ่มภาษีบุหรี่มากกว่าผู้สูบบุหรี่ในกลุ่มรายได้สูง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้สูบบุหรี่ที่มีรายได้ต่ำมีความอ่อนไหวต่อราคามูลค่าที่มากกว่าผู้สูบบุหรี่ ฦ ช่วงชั้นรายได้สูง

ข้อมูลพื้นฐาน

ข้อมูลผู้สูบบุหรี่ ผู้สูบบุหรี่ของประเทศไทย ในช่วงเวลาที่ศึกษา (พ.ศ. 2550) เริ่มสูบบุหรี่ตั้งแต่อายุ 19 ปี และสูบเป็นประจำ สูบบุหรี่ทุกประเภท 9.83 มวนต่อวัน สูบบุหรี่ประเภทของ 8.80 มวนต่อวัน โดยมีค่าใช้จ่ายในการสูบบุหรี่วันละ 13.52 บาท สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

รายได้ พบว่า มีรายได้รวมต่อเดือน 6,825.98 บาท ในจำนวนรายได้นี้ แบ่งเป็น รายได้จากการทำงาน 6,279.12 บาท และรายได้จากแหล่งอื่น 546.85 บาท จากข้อมูลข้างต้น ค่าเฉลี่ยรวม หากกำหนดให้ผู้สูบบุหรี่ที่มีรายได้ 100 บาทต่อเดือน จะใช้เงิน 5.94 บาท ในการซื้อบุหรี่

ประเภทของบุหรี่ที่สูบ ผู้สูบบุหรี่ของประเทศไทย สูบบุหรี่ของที่ผลิตในประเทศชนิดมีกันกรองเป็นสัดส่วนสูงสุด คือ ร้อยละ 49.47 รองลงมา คือ บุหรี่ชนิดมวนเอง ร้อยละ 43.09

ข้อสังเกต ลักษณะทั่วไปของผู้สูบบุหรี่ข้างต้นมีความแตกต่างอย่างชัดเจน หากแยกพิจารณาผู้สูบบุหรี่จำแนกตามกลุ่มรายได้ของผู้สูบ โดยรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูบบุหรี่ เรียงตามกลุ่มรายได้ต่ำสุดถึงสูงสุดเท่ากับ 800 บาท, 2,933 บาท, 4,695 บาท, 7,045 บาท และ 18,659 บาท ตามลำดับ

กล่าวโดยเปรียบเทียบ ผู้สูบบุหรี่ ฦ ช่วงชั้นรายได้ต่ำสุด มีระดับการศึกษาต่ำกว่า เป็นเพศหญิงมากกว่า อยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากกว่า อายุมากกว่า เริ่มสูบบุหรี่เร็วกว่า และมีสัดส่วนของรายจ่ายในการสูบบุหรี่ต่อรายได้ มากกว่า ผู้สูบบุหรี่ ฦ ช่วงชั้นรายได้สูงสุด

อย่างไรก็ตาม ดังแสดงในการคำนวณภาระภาษี สัดส่วนของรายจ่ายในการสูบบุหรี่ต่อรายได้ มากกว่าของผู้สูบบุหรี่ ฦ ช่วงชั้นรายได้ต่ำสุด ไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอที่จะทำให้ภาระภาษีมูลค่าที่ถดถอย โดยตัวแปรที่สำคัญคือความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาที่เกี่ยวข้องตามกลุ่มรายได้ของผู้สูบ ซึ่งจะได้อธิบายผลการศึกษารายละเอียดต่อไป

เกิดอะไรเมื่อบุหรี่ขึ้นราคา?

ผลการประมาณการความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคามูลค่า

ผลการประมาณการ โดยจำแนกผู้สูบบุหรี่ตามช่วงชั้นรายได้ 5 ช่วง พบว่า ผู้สูบบุหรี่ ฦ ช่วงชั้นรายได้ต่ำจะมีความอ่อนไหวต่อราคามูลค่าที่มากกว่าผู้สูบบุหรี่ ฦ ช่วงชั้นรายได้สูง

ทั้งนี้ ผลการประมาณการความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคามูลค่าที่ของตัวอย่างผู้สูบบุหรี่ ฦ ช่วงชั้นรายได้ต่ำของไทย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Gruber and Koszegi ในกรณีสหรัฐอเมริกา

การอธิบายผลการประมาณการความยืดหยุ่นมีหน่วยเป็น ร้อยละ การเปลี่ยนแปลงของราคาเทียบกับร้อยละการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ ตัวอย่าง เช่น หากราคามูลค่าที่ของเพิ่มขึ้น ร้อยละ จะมีผลทำให้ผู้สูบบุหรี่ ฦ ช่วงชั้นรายได้ต่ำสุด ลดการบริโภคลง ร้อยละ 1.45 ขณะที่ ผู้สูบบุหรี่ ฦ ช่วงชั้นรายได้สูงสุด ลดการบริโภคลง ร้อยละ 0.57

ด้านความสามารถในการทดแทนกัน ระหว่างบุหรี่ซองและบุหรี่ปริมาณเอง

ผลการประมาณการความยืดหยุ่นไขว้ (Cross price elasticity) ของราคามูลค่าที่ประเภทมวนเองเทียบกับปริมาณการบริโภคบุหรี่ประเภทของ พบว่า ความสามารถในการทดแทนกันระหว่าง บุหรี่ประเภทของและบุหรี่ปริมาณเองจะมากขึ้นเมื่อผู้สูบบุหรี่อยู่ในช่วงชั้นรายได้ต่ำลง

ขึ้นภาษีบุหรี่ ประโยชน์ตกที่ใคร?

การคำนวณภาระภาษีเป็นการวัดว่า ประชากรผู้สูบบุหรี่กลุ่มใดได้รับผลกระทบมากน้อยกว่ากันจากการเพิ่มภาษีบุหรี่

ทั้งนี้ สถานการณ์จำลองที่พิจารณา คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงในราคาบุหรี่ที่ผู้บริโภคต้องจ่ายเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ยของราคาบุหรี่ของเท่ากับ 5, 10, และ 15 บาท ซึ่งมีผลให้ค่าเฉลี่ยของราคาบุหรี่ต่อซองเปลี่ยนเป็น ซองละ 62.51, 67.51 และ 72.51 บาท ตามลำดับ

จากการคำนวณภาระภาษี พบว่า

- หากพิจารณาจากแบบจำลองพฤติกรรมกระแสพิติดที่มีเหตุผล ภาษีบุหรี่ของประเทศไทยมีลักษณะถดถอย ผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในช่วงรายได้ต่ำได้รับผลกระทบจากการเพิ่มภาษี มากกว่าผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในช่วงรายได้สูง โดยผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในช่วงรายได้ต่ำสุด ได้รับผลกระทบมากกว่าผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในช่วงรายได้สูงสุด ประมาณ 7 เท่า
- ผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในช่วงรายได้ต่ำสุดได้รับประโยชน์จากการเพิ่มภาษี มากกว่าผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในช่วงรายได้สูงสุดถึง 15 เท่า
- ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ยืนยันคำพยากรณ์ทางทฤษฎีที่ว่า เมื่อผู้สูบบุหรี่ประสบปัญหาความไม่คงเส้นคงวาของการวางแผนข้ามเวลา และผู้สูบบุหรี่ ณ ช่วงชั้นรายได้ต่ำมีพฤติกรรมตอบสนองต่อราคาบุหรี่ มากกว่าผู้สูบบุหรี่ ณ ช่วงชั้นรายได้สูง

การเพิ่มอัตราภาษีบุหรี่ที่สูงขึ้นสามารถทำให้เกิดภาระภาษีลักษณะก้าวหน้า ที่ผู้สูบบุหรี่รายได้ต่ำได้รับประโยชน์จากการเพิ่มภาษีบุหรี่ มากกว่าผู้สูบบุหรี่รายได้สูง

ในกรณีเช่นนี้ การเพิ่มภาษีบุหรี่สามารถบรรลุทั้งเป้าหมายด้านประสิทธิภาพ และความเท่าเทียมได้ในเวลาเดียวกัน

บทสรุป

งานวิจัยนี้ศึกษาข้อกังวลในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ และผู้กำหนดนโยบายเรื่อง ลักษณะถดถอยของภาระภาษีบุหรี่ในบริบทของประชากรผู้สูบบุหรี่ไทย

ผลการศึกษา พบว่า

เนื่องจาก 1) ผู้สูบบุหรี่ ณ ช่วงชั้นรายได้ต่ำมีพฤติกรรมตอบสนองต่อราคาบุหรี่มากกว่าผู้สูบบุหรี่ ณ ช่วงชั้นรายได้สูง และ 2) ผู้สูบบุหรี่ประสบปัญหาความไม่คงเส้นคงวาของการวางแผนข้ามเวลา ทำให้ผู้สูบบุหรี่มีแนวโน้มเลือกปริมาณการบริโภคบุหรี่มากเกินไปในทุกช่วงเวลา ดังนั้น การเพิ่มอัตราภาษีบุหรี่ที่สูงขึ้นสามารถทำให้เกิดภาระภาษีบุหรี่ยุติลักษณะก้าวหน้า ที่ผู้สูบบุหรี่รายได้ต่ำได้รับประโยชน์จากการเพิ่มภาษีบุหรี่มากกว่าผู้สูบบุหรี่รายได้สูง

การเปลี่ยนรูปแบบการประมาณการ โดยจำแนกผู้สูบบุหรี่ตามความเข้มข้นของการสูบบุหรี่ แสดงผลการศึกษารูปแบบเดียวกัน ในกรณีนี้ การเพิ่มภาษีบุหรี่สามารถบรรลุทั้งเป้าหมายด้านประสิทธิภาพ และความเท่าเทียมได้ในเวลาเดียวกัน

แม้งานวิจัยจะจำกัดขอบเขตเฉพาะมาตรการภาษีในการควบคุมการบริโภคบุหรี่ นโยบายในกรณีที่ผู้สูบบุหรี่ประสบปัญหาความไม่คงเส้นคงวาของการวางแผนข้ามเวลา สามารถประยุกต์ใช้กับเครื่องมือเชิงนโยบายอื่นๆ ในการควบคุมปริมาณการบริโภคบุหรี่ให้อยู่ในระดับเหมาะสม อาทิ การกำหนดพื้นที่สูบบุหรี่ การให้ข้อมูลด้านสุขภาพต่อผู้สูบบุหรี่ และการช่วยให้ผู้ต้องการเลิกสูบบุหรี่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

งานวิจัยในอนาคตอาจประมาณการรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของภาระภาษีบุหรี่ในประเทศไทย เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปซึ่งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลอนุกรมเวลา

ผลิตโดย ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.)

วิทยาเขตราชวิถี มหาวิทยาลัยมหิดล 420/1 อาคารอเนกประสงค์ ชั้น 5 ถ.ราชวิถี เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0-2354-5346 โทรสาร: 0-2354-5347 อีเมล: webmaster@trc.or.th

ภาระภาษีบุหรี่ของประเทศไทย

